

TAPDUK EMRE¹

(IIV-XIII. Asır / 1200-1300 Arası)

(Mutasavvıf/Sufi, Yunus Emre'nin şeyhi)

DOÇ. DR. MAHMUT ULU

Hacı Bektâş-ı Velî Velâyetnâme'sinde kendisinden “Anadolu erenlerinden kuvvetli bir velâyet eri” şeklinde bahsedilen **Tapduk Emre'nin** hayatı hakkında yeterince bilgi yoktur. Onunla ilgili nakledilen rivayetler de muhtelifdir. Bu yüzden doğum yeri, vefât ettiği yer ile doğduğu ve vefât ettiği tarihlerle ilgili kesin bir şey söylemek güçtür. Yaşadığı döneme ilişkin farklı rivayet ve zamanlar telaffuz edilse de gerek **Yunus Emre'nin** şeyhi olduğunun biliniyor olması, gerek şeyhi **Barak Baba'nın** yaşadığı dönem ve gerekse **Hacı Bektâş-i Velî** ile olduğu nakledilen ilişkisi onun 13. asırda yaşadığını ve mezkûr asrın sonlarında vefat etmiş olabileceğini göstermektedir.

Adının ne olduğundan ziyade “**Tapduk**” kelimesiyle ilgili tartışmalar olmuş, bu kelimenin ona ait bir ad mı yoksa lakap mı

olduğu konusunda farklı görüşler dile getirilmiştir. Son dönemlerde yapılan kimi araştırmalara göre **Yunus Emre'nin** şiirlerinde bahsedilen “tapduk” kelimesinin Allah'ı niteleyici bir kelime olduğu, dolayısıyla “Tapduk” ismiyle anılan bir şahsın gerçekte var olmadığı ileri sürülmüştür. Öte yandan Bektaşî geleneğe göre “Tapduk” adını alması Hacı Bektâş-ı Velî ile olan ilişkisine bağlanmış yani böyle bir kişinin varlığı ifade edilmiştir.

Velâyetnâme'ye göre **Tapduk Emre'nin** Anadolu'ya geldikten sonra önce reddettiği daha sonra bir işaret üzerine kabul ettiği nakledilen bir davet üzerine yapılan görüşme sırasında **Hacı Bektâş-ı Velî'nin** makamca büyüklüğünü kabul ettiği, bu sırada “Tapduk, tapduuk!” demesiyle bu adla anıldığı kaydedilmiştir. Bununla birlikte Babaî zümrelere mensup dervişlerin çoğunda olduğu

gibi Tapduk Emre'nin de "baba" unvanıyla anıldığı *Yunus Emre*'ye ait şiirlerin bazı mısralarında görülmektedir. Ayrıca döneme ışık tutan kaynakların ekserisinin Tapduk Emre'nin gerçek bir kişi olduğu konusunda fikir birliği içinde oldukları söylenebilir.

Tapduk Emre'nin, Moğol etkisinin görüldüğü dönemlerde Horasan'dan Anadolu'ya gelen dervişler arasında olduğu tahmin edilmektedir. Hacı Bektâş-i Velî ile olan ilişkisi, **Yunus Emre'nin Aksaraylı olması, Hacı Bektâş-i Velî** tarafından bir şeyhe bağlanması için kendi memleketine gönderilmesi ve arşiv belgelerinde *Tapduk Emre*'den "*Oflagü Şeyhi*" (*Oflagü: Aksaray'da bu gün Tapduk Köyü*) şeklinde bahsedilmesi onun Aksaray'a geldiğini göstermesi bakımından önemlidir. Tapduk Emre'nin Oflagü köyünde münzevi bir hayat sürdüğü ve muasır dervişlerin çoğunda olduğu gibi çiftçilikle uğraştığı bunun yanında en önemli vazifelerinden biri olarak görülen ahaliyi irşad edip müridlerinin eğitimiyle meşgul olduğu söylenebilir.

Tapduk Emre'nin hangi tarikata mensup olduğu ve müridinin kim veya kimler olduğuna dair bilgiler de hayatı konusunda olduğu gibi birbirinden farklıdır. O, *Velâyetnâme*'de Barak Baba ve Sarı Saltuk ile birlikte Hacı Bektâş-ı Velî'nin müridi olarak gösterilmiştir.

"Yûnus'a Tapdug u Saltug u Barak'tandur nasib

Çün gönülden cûş kıldı ben nice pinhân olam"

Ancak bizzat müridi Yûnus Emre: mısralarıyla *Tapduk Emre*'yi Barak Baba'nın müridleri arasında göstermesi daha somut bir delil olup Yûnus Emre'nin bu ifadelerinden *Tapduk Emre'nin Barak Baba'nın müridi olduğunu söylemek mümkündür. Kimi kaynakların kaydettiği üzere onun silsilesi şeyhi Barak Baba vasıtasıyla Sarı Saltuk'a ulaşır. Barak Baba'nın bir Haydarî dervişi olduğunun biliniyor olması Tapduk Emre'nin de bir Babaî-Haydarî dervişi olabileceğini göstermesi yanında "baba" unvanını taşıyor olması da bunu destekler niteliktedir.*

Bu unvan aynı zamanda onun "*Abdalân-ı Rûm*" diye adlandırılan zümreyle

bir ilgisinin olabileceğini söylemeyi mümkün kılmaktadır. *Yunus Emre üzerinde görülen Ahmed Yesevi etkisi, Tapduk Emre'nin Yesevi zümreden olabileceğini de düşündürmektedir. Bütün bunların yanında onun Kâdirî, Rîfâî, Nakşî, Evhâdî ve Bektâşî müntesibi olduğu da nakledilmiştir.*

Yazılı bir eseri olmadığı veya varsa bile ulaşılamadığından dolayı *Tapduk Emre'nin* tasavvufi düşüncesi konusunda kesin bir şey söylenememektedir. Telif veya derleme bir eseri olmamakla birlikte onun en mühim eseri sayılabilecek olan *Yunus Emre* ve düşünceleri ortadadır. Onun düşüncelerine bu yönüyle bakıldığında *Tapduk Emre'nin* tasavvuf anlayışının İslam tasavvuf düşüncesine aykırı olmadığı görülecektir. Bunun yanında *Yunus Emre'nin* şiirlerinden anlaşıldığı kadarıyla *Tapduk Emre'nin Kalenderî-Melâmetî* düşüncesi benimsediğini söylemek de mümkündür.

Tapduk Emre'nin ailesiyle ilgili eldeki bilgiler menkıbevi rivayetler olarak karşımıza çıkmaktadır. Rivayetlerde bir kızının Yunus Emre ile evlendiği nakledilse bile bu rivayet ne Yunus Emre'nin divanında ne de diğer başka çağdaş kaynaklarda yer almaktadır.

Kaynaklarda *Tapduk Emre'nin Şeyh Ömer ve Şeyh Cafer* isimli iki müridinden daha bahsedilmektedir. Ancak bilindiği üzere onun en tanınan, aynı zamanda *Tapduk Emre*'yi de tanıttığı söylenebilecek müridi *Yunus Emre*'dir. Nitekim şeyhi *Tapduk Emre'nin* dergâhında kırk yıl boyunca hizmet ettiği ve bu hizmeti boyunca dergâha eğri odun getirmediğine dair bilinen menkıbe pek çok kaynakta yer almış ve anlatılagelmiştir. Uzun yıllar şeyhinin dergâhında hizmet eden Yunus Emre, şeyhinden hilafet aldıktan sonra onun görüşlerini Anadolu, Kafkaslar ve Şam dolaylarında yaymış, şeyhinden hürmet ve övgü dolu sözlerle bahsetmiştir.

Tapduk Emre'nin düşüncelerinin özellikle Anadolu ve Balkanlarda etkin olduğu söylenebilir. Nitekim müridlerinin faaliyet sahası Anadolu ile sınırlı kalmamış, Balkanlar'a kadar ulaşmıştır. Öte yandan bazı köy adlarının onun adıyla anılıyor olması; mesela *Anadolu'da Aksaray'a ve Edirne'nin Havsa ilçesine bağlı birer köyün biliniyor olması, ayrıca Varna'ya bağlı bir köyün Tapduk adını taşıyor olması* onun etki alanını göstermesi bakımından dikkate değerdir. Bütün bunların yanında

Tapduk Emre'ye ve Yunus Emre'ye izafe edilen kabirler ve makamları ile etki alanları dikkate alınır. Tapduk Emre'nin tesirinin Anadolu'dan Balkanlara geniş bir coğrafyaya yayıldığını söylemek mümkündür.

TAPDUK EMRE KÜLLİYESİ

Tapduk Emre'nin adıyla anılan Tapduk Köyü, Aksaray merkeze bağlı bir köy olup şehir merkezine uzaklığı yaklaşık 30 km'dir. Tapduk Emre türbesi bu köyde yer almaktadır. Ekecik Dağı eteklerinde yer alan köyde bulunan türbe ve çevresinde, bir cami, Tapduk Emre'ye ait olan mezar ve türbesi, Tapduk Emre'nin müridleri olduğu belirtilen kabirler,

Tapduk Emre'nin mürid ve misafirleriyle sohbet edip aş yediği nakledilen kaya sofrası ve diğer müştemilat yer almaktadır. Tapduk Emre'nin kabrinin üzerinde bir taş sanduka olup, bu sanduka/mezarın etrafı duvarla çevrilidir. Duvar yapıda, kabrin rahat görülebilmesi için demir parmaklıklar bulunmaktadır.

Tapduk Emre türbesi ve müştemilatı kapsamlı bir çalışma ile Aksaray İl Özel İdaresi tarafından külliye formunda yeniden inşa edilmiştir. Bu kapsamda türbenin asıl dokusu korunmak kaydıyla genişletilen alanda türbe ve civarının tadilatı yapılmış, cami yenilenmiş, çeşitli ve fonksiyonel eklemelerle külliye oldukça işlevsel hale getirilmiştir.

BİR MENKİBE: VELAYETNÂME'DE TAPDUK EMRE

Hacı Bektâş-ı Velî, Anadolu'ya geldiği sıralarda Anadolu erenleri Hünkâr'ın huzuruna gitmeye niyetlenince Tapduk Emre'nin de kendileriyle birlikte gelmesini isterler. Fakat Emreli Köyünün Şeyhi davete icabet etmez. "Dost divanında bütün erenlere nasipleri dağıtıldığında Hacı Bektâş Hünkâr adlı bir kimseye rastlamadık." diyerek erenlerin

davetini reddeder. Bu durum Hacı Bektâş-ı Velî'ye malum olur. Bizzat halifesi Sarı İsmail'i göndererek şeyhi davet eder. Bu davet üzerine Şeyh Emre, Hünkârın dergâhına varır. Misafirini karşılayan Hacı Bektâş-ı Velî şöyle der:

- *Ey Pir, bütün dervişan, ihvan, mürşidân davetimize icabet buyurdular, siz neden geri durdunuz?*

Tapduk Emre şöyle cevap verir:

- *Biz perde ardından velayeti alırken orada Hacı Bektâş diye birine rastlamadık. O makamda görmediğimiz birinin davetini de gereksiz bulduk, bu nedenle katılmadık.*

- *Ey Emre! Dost meclisinde nasip dağıtan elden bir iz işaret var mıdır?*

- *Bize yeşil bir perdenin gerisinden bir el nasip dağıttı. Nasip dağıtan elin ortasında latîf ve nurani yeşil bir ben vardı. O eli görsem şimdi yine bilirim.*

Bunun üzerine Hacı Bektâş-ı Velî sağ elinin avucunu açıp Emre'ye gösterdi.

- *Bakın bakalım bu el, o gün size velayet dağıtan ele benziyor mu?*

Emre, Hacı Bektâş-ı Velî'nin eline bakınca ortasındaki yeşil beni gördü. O söylenen ben Hünkâr'ın mübarek avucunda var idi. Bunun üzerine üç defa:

- *Tapduk Hünkârım, Tapduk, deyip ikrar etti.*

Bunun üzerine adı Tapduk Emre oldu. Hünkârın önüne başlığını indirdi. Hazreti Hünkâr da başlığı tekrar tekbirleyip başına giydirdi. O da izin alıp makamına döndü.

KAYNAKÇA:

ALTINOK, Baki Yaşa; "Hacı Bektaş Velî Hakkında Yazılmış Bir Menâkıbnâme ve Bu Menâkıbnâmede Belirtilen Anadolu'daki Alevî Ocakları", Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi, Ed.: Alemdar Yalçın-

Gıyasettin Aytaş, Güz 2003, Sayı 27, ss. 177-194.

AVŞAR, Ziya; Yunus Emre Risâletü'n-Nushiye Nasihatler Kitabı, Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı, Eskişehir, 2013.

BAKIRCIOĞLU, Ziya; Yunus Emre Dîvânı, Ötüken Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2003.

BAYRAMOĞLU, Fuat; Hacı Bayramı Velî Yaşamı Soyu Vakfı, Cilt I, 2. Baskı, Türk tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1989.

BOA, AE.SSLM.III, 153, 9200, H-21.03.1216- (Konu: Aksaray Sancağının Eyübili kazasındaki Tapduk Dede Sultan ve Ana Sultan Zaviyeleri evkaflarına yapılan müdahalenin men'i ve vakıfların tevliyet ve şeyhliğine Hacı Ali'nin tevcihi)

BOA, C..EV., 391, 19836, H-23-05-1208- (Konu: Aksaray Sancağı Eyübili kazasının Uflagü köyündeki Tapduk Dede vakıflarına müdahalenin men'i)

BOA, C..EV., 54, 2669, H-15.08.1209- (Konu: Aksaray Sancağında Eyübili kazasına tabi Uflagü karyesindeki Tapduk Dede zaviyesi'nin arazi-i mevkûfesine vaki olan müdahalenin men'i)

BOZ, Erdoğan; Yunus Emre Risâletü'n-Nushiyye, Gazi Kitabevi, Ankara, 2012.

BURSEVÎ, Abdullah Veliyyuddin; Menâkıb-ı Eşrefzâde, Haz.: Abdullah Uçman, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2009.

CÂMÎ, Molla; Nefahâtü'l-Üns Min Hadarâti'l-Kuds, Tercüme ve Şerh: Mahmud Lâmiî Çelebi, Sad.: Abdulkadir Çiçek, Huzur Yayınevi, İstanbul, 2016.

CUNBUR, Müjgân - Zeliha Bağır; Anadolu'nun Sahipleri, Berikan Yayınevi, Ankara, 2015.

DEMİRCİ, Mehmet; Yunus'ta Hak ve Halk Sevğisi, H Yayınları, İstanbul, 2008.

DEVELİ, Hayati; Yunus Emre Divanından Seçmeler, Kesit Yayınları, İstanbul, 2011.

Duran, H. (2014), Hacı Bektâş-ı Velî Velâyetnâmesi, 2. Baskı, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı yayınları.

ERÜNSAL, İsmail Erol; Osmanlı Kültür Tarihinin Bilinmeyenleri, Timaş Yayınları, İstanbul, 2014.

GÖLPINARLI, Abdülbâki; Vilâyet-Nâme Menâkıb-ı Hünkâr Hacı Bektâş-ı Velî, İnkılâp Yayınları, İstanbul, 1995.

HALVETÎ, İbrahim Hâs; Tezkiretü'l-Hâs (Erenler Kitabı), Haz.: Mustafa Tatçı vd., h Yayınları, İstanbul, 2017.

HİLMÎ, Hocazâde Ahmed; Evliyâ'nın Yolunda (İstanbul Evliyâları), Gerger Yayınları, İstanbul, 2016.

KABAKLI, Ahmet; Yunus Emre, 12. Baskı, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul, 2012.

KÖPRÜLÜ, Fuad; Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, 10. Baskı, Akçağ Yayınları, Ankara, 2007.

OCAK, Ahmet Yaşar; Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Evliyâ Menâkıbnâmeleri, 5. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul, 2016.

ÖZÇELİK, Mustafa; Yunus Emre Menkıbeleri, Büyüyen Ay Yayınları, İstanbul, 2016.

ŞAHİN, Haşim; "Tapduk Emre", DİA, c. 40, ss. 12-13, Ankara: Tdv Yayınları, 2011.

TAŞKÖPRÜLÜZÂDE, İsmâuddîn Ebu'l- Hayr Ahmed Efendi; Osmanlı Bilginleri (eş-Şakâiku'nNu'mâniyye fi ulemâi'd- Devleti'l-Osmâniyye), Çev.. Muharrem Tan, İz Yayıncılık, İstanbul, 2007.

TATÇI, Mustafa; "Yunus Emre", DİA, c. 43, ss. 600-606, Ankara: Tdv Yayınları, 2013.

TATÇI, Mustafa; Yunus Emre Dîvan Risâletü'n-Nushiyye, 2. Baskı, H Yayınları, İstanbul, 2011.

TAVUKÇU, Orhan Kemal, "Yunus Emre", Aksaray'ın Tarihi ve Tasavvufi Şahsiyetleri, ed. Mahmut Ulu, Aksaray Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Eğitim Yayınevi, İstanbul, 2022, ss. 9-17.

TİMURTAŞ, Faruk Kadri; Yunus Emre Divanı, 2. Baskı, BKY Yayınları, İstanbul, 2009.

TOPAL, Nevzat; "Yunus Emre'nin Aksaray'daki Mezarı Üzerine Düşünceler", ed.: Orhan Kemâl Tavukçu, Yunus Emre Kitabı, İçinde, Aksaray İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2017, ss. 55-81.

ULU, Mahmut; Aşka Ağlayan Derviş Yunus Emre, 27. Baskı, Manolya Yayınları, Konya, 2020.

ULU, Mahmut; Menkıbeler Ekseninde Bir Zahir – Batın Yolcusu: Yunus Emre, Vefatının

700. Yılında Bizim Yunus Sempozyumu (26-28 Mayıs), ss. 108-116, Aksaray, 2021.

Yunus Emre, Divan (yz), Süleymaniye Kütüphanesi, Esat Efendi, no: 1321.

YAĞMUR, Selim; Yunus Emre Divanı, 7. Baskı, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2012.

YUNUS EMRE ŞİİRLERİNDE TAPDUK EMRE

Vardugumuz illere şol safâ gönüllere
Baba Tapduk ma'nîsin saçduk el-hamdüli'llâh

Tapdug'un tapusunda kul olduk kapusunda
Yûnus miskîn çigidük bişdük el-hamdüli'llâh

'İşk sultânı Tapduk durur Yûnus gedâ bu kapuda
Gedâlara lutf eylemek hem kâ'idedür sultâna

Miskîn Yûnus var dek otur yüzünü Hazret'e götür
Tapduklayın bir er getir hiç cihâna gelmez ola

Yine esridi Yûnus Tapduk yüzün görelden
Meger anun gönünden bir cur'a şerbet içdi

Yûnus sen Tapduk'a kılğıl du'âlar
'Âşıklar meydânı 'Arş'dan uludur

Yûnus Emrem iş bu sözi cân içinde söyledi
Söyleyen bî-çâre Yûnus Tapduk Emrem sırrıdır

Sorun Tapduklu Yûnus'a bu dünyeden ne anladı
Bu dünyenün karârı yok sen neyimiş ben neyimiş

Saga sola bakmadın hoş söyler Tapduk Yûnus
Ol gerçege 'âşıklar külli sagdur sol degül

Yûnus bir toğanıdı kondı Tapduk kolına
Ava şikâre geldi bu yuva kuşu degül

Tapduk diyem cümle dile inanmışam degme kula
Yûnus dahı hod kim ola bu sözleri diyen benem

Tapduk eydür bu Yûnus'a bu 'ışk Hakk'a irse gerek
Kamulardan ol yücedür ben ana niçe ireyin

